SVOBODA СВОБОДА

UKRAINIAN DAILY — УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

Пам'ятайте про Україну!

VOL. XCVI. No. 88. JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, MAY 12, 1989 CENTS 25 ЦЕНТІВ ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 12-го ТРАВНЯ 1989 Ч. 88. РІК XCVI

УПЦерква вшанувала В. Пастушка

Отець П. Гринишин передає грамоту В. Пастушкові в присутності його дружини Теодозії.

Вілмінгтон, Дел. — У місцевій українській православній церкві свв. Петра і Павла о. Павло Гринишин, настоятель церкви, в приявності вірних передав Василеві Пастушкові грамоту благословення від Блаженнішого Митрополита Мстислава, первоієрарха Української Православної Церкви в ЗСА і в діяспорі.

Передаючи грамоту В. пастушкові, настоятель о. П. Гринишин коротко з'ясував за що саме наділено його цією грамотою, подаючи важливіші дані про нагородженого. Найперш сказав, що грамоту надано В. Пастушкові за його непохитність у вірі православній, за віддану і безкорисну працю та за його щедрість для Української Православної Церкви в ЗСА, як і за вірність своїй парафії свв. Петра і Павла у Вілмінгтоні. Продовжуючи вираховувати заслуги відзначеного, о. настоятель підчеркнув і те, що В. Пастушок є довгі роки членом Митрополичої Ради Української Православної Церкви в ЗСА, як і членом Фінансової дорадчої комісії впродовж останніх вісім років. В. Пастушок віддає свої труди не тільки для Української Православної Церкви, він завжди служить порадою чи помічю й іншим організаціям української громади.

Впродовж 26 років В. Пастушок очолює святкування української незалежности в повіті Делавер і довів ці святкування до одних із кращих в ЗСА. Тому без жадних сумнівів можна сказати, що В. Пастушок є безумовно одним з найвидатніших популяризаторів доброго українського імени.

В. Пастушок є ще й головним радним Українського Народного Союзу, де також осягнув звання чемпіона у здобутті членів.

Закінчуючи свої коментарі, о. митрат П. Гринишин заявив, що йому надзвичайно приємно бути саме тим, кому припала честь вручати цю грамоту-благословення В. Пастушкові в імени Владики Мстислава.

Отець В. Романюк прибуде до Клифтону

Клифтон, Н.Дж. — У неділю, 14-го травня ц.р. о. Василь Романюк разом із настоятелем о. Юрієм Галицею очолить тут Службу Божу в українській православній церкві св. Вознесіння 635 Брод вулицял. Служба Божа, на яку запрошується все громадянство околиці до численної участи, почнеться о год. 9-ій ранку.

В понеділок, 15-го травня ц.р., о год.л 7-ій вечора о. Василь Романюк виголосить доповідь у приміщеннях Української Централі в Пассейку, 240 Говп аве.

В КИЄВІ ПОМИНАЮТЬ МАСОВІ ЖЕРТВИ НКВД

Київ (Св. Софія). — В неділю, 7-го травня кілька тисяч киян відбули масовий мітинг в селі Биківня біля Києва. В лісі біля села поховано десятки тисяч жертв НКВД, котрі загинули в роках 1934-1941.

Цей санкціонований мітинг почався масовим походом із Києва до села Биківня. Організатором походу було Українське Історичне Товариство „Меморіял", очолене відомим культурним діячем Лесем Танюком, **кандидатом** до Конгресу народних депутатів із Київської округи 33 (він є одним із двох кандидатів підтриманих Українською Гельсінкською Спілкою). В цьому мітингу також брав участь представник Російської Православної Церкви о. Анатолій, який відправи Панахиду на закінчення демонстрації.

В селі Биківня 1988 року поставлено пам'ятник, а на кам'яній брилі написано „Вічна пам'ять жертвам німецько-фашистських окупантів". Але в дійсності там поховані жертви НКВД-івського терору. Вже день після приходу німців в Київ 1941 року знайдено в селі масовий гріб. Викопано в перших днях німецької окупації свіжі трупи: мати з малою дитиною, кілька чоловіків. Появилися фотографії цих трупів в німецьких окупаційних газетах в Україні. Опісля німці привели місцевого священика, який відправив в цьому місці Панахиду.

Тепер голова Київської філії Української Гельсінкської Спілки, Олесь Шевченко, повідомляє, що філія збирає дані про цей страшний випадок сталінського терору. Одна жінка вже подала свідчення, що при розкопуванню цього гробу знайдено не тільки жителів Києва та околиць, але також там поховано ряд польських офіцерів. Це свідчення подано членові Української Гельсінкської Спілки Зіновієві Мельникові.

АРХИЄПИСКОПОВІ ПАРИЖУ НЕ ДОЗВОЛЕНО ВІДВІДАТИ УКРАЇНУ

Джерзі Сити, Н.Дж. — Як інформує „Айріш Таймс" з 8-го травня ц.р. Кардинал Жан-Марі Люстінґер, Архиєпископ Парижу, скоротив свої відвідини в СССР після того, як йому не дозволено поїхати до Києва. Кардинал поінформував чужинецьку пресу, що уряд СССР не подав „ніякої задовільної причини" на відмову в'їзду в Україну.

Відвідини України — це була найважніша частина запланованої поїздки кардинала до СССР, яку він розпочав 30-го квітня ц.р.

Кардинал признав, що в часі відвідин розглядав зі совєтськими урядовими чинниками можливість відвідин СССР Папою Іваном Павлом II, але він заперечив, що ці розмови були причиною скорочення його перебування в СССР. Як відомо, Папа Іван Павло II поставив ясно, що його відвідини в СССР залежать від того чи знесуть в Україні заборону практикувати релігію для греко-католиків.

В часі свого скороченого перебування в СССР кардинал Люстіґер був у Москві, Ленінграді, як також в столиці Латвії Ризі, а на Литві у Вільнюсі і Давнасі.

Появився ювілейний том „Українського Історика"

Торонто (Р.Д.). — Щойно вийшов з друку ювілейний том „Українського Історика" (ч.98-100, том 25, 1988), присвячений відзначенню 1000-ліття Хрищення України і 25-літтю появи „Українського Історика", офіціозу Українського Історичного Товариства і єдиного українського історичного журналу на Заході.

У 1963 році проф. Любомир Винар, теперішній голова УІТ, заснував „Українського Історика", який у відностно короткому часі став репрезентативним науковим виданням української історичної науки і наукового українознавства. Журнал здобув признанням серед наукових кіл Европи, Америки і Канади (неукраїнські і українські наукові відгуки), а також став форумом співпраці різних генерацій українських істориків і дослідників допоміжних історичних наук. Співробітниками „Українського Історика" стали видатні українські і неукраїнські науковці. З перспективи 25-ліття можна ствердити, що „Український Історик" гідно виконав і дальше виконує свої завдання без огляду на несприятливі матеріяльні умовини.

Новий том містить цілий ряд важливих і унікальних досліджень і архівних матеріялів. Випуск відкривається студією д-ра Л.Вина-

(Закінчення на стор. 4)

Надходить щорічний Український Фестиваль

Джерзі Сити, Н.Дж. (Л. Коленська). — У травневий день 2-го ц.р. — в приміщеннях Видавництва щоденника „Свободи" зайшли, щоб поінформувати про вже недалекий Український Фестиваль, 15-ий з черги, члени Фестивального комітету — голова його Люба Сіра, Оксана Кордуба — організатор головної пополудневої програми, Віра Старух — що займається прийняттям у „Селебріті Гауз" для спонзорів фестивалю і його виконавців, та Петро Ґерула, який враз із Степаном Татаренком займається поміщуванням оголошень у фестивальній книжці, що появиться власне з нагоди цієї великої імпрези, що відбудеться у суботу, 17-го червня ц.р., у Голмделі, Н.Дж. у Ґарден Стейт Арт Сентер.

Члени Українського Фестивального Комітету у Видавництві „Свободи". Сидять (зліва): Л. Сіра та О. Кордуба; стоять (зліва): В. Старух та П. Ґерула

Програму Фестивалю, як звичайно, започаткує ранішня та пополуднева програма під відкритим небом біля амфітеатральної залі. О год. 9-ій відбудеться спортова програма; під еґідою Омеляна Твардовського проходитимуть змагання копаного м'яча та відбиванка. Опісля, о год. 11-ій — дітвора і молодь виступлять з танцями і співами.

Відтак, о год. 4-ій по полудні, — інформувала Л. Сіра, — **буде головна програма, присвячена композиторові Володимирові Івасюкові в 10-річчя його трагічної смерти — в амфітеатральній залі Арт Сентру.** Ролі конферансьє цього пополудневого спектаклю сповнятимуть Роман Британ з Едмонтону, Канада, та Богдан Башук з Вінніпеґу, Канада. У програмі виступлять відомі українській спільноті групи: танковий ансамбль „Громовиця" з Чикаґо, виконуючи народні танки, танковий ансамбль „Сизокрилі" з Ню Йорку, що враз із Балетною Школою Роми Прийми-Богачевської з цього ж міста та Ню Джерзі, віддаючи атрибут композиторові Володимирові Івасюкові, танцюватимуть до музики цього ж композитора і виконуватимуть балет більш сучасного характеру і навіть у сучасних одягах та до пісень Софії Ротару і музики В. Івасюка. У програмі теж виступ ансамблю „Цимбалів-Симфонії" з Вінніпеґу, Канада, зі сольоспівом бандуриста Романа Рітачки із Сант Дієго, Каліфорнія. Вкінці розважить авдиторію гуморист Зиновій Маринець з Чикаго та співочий ансамбль „Славка і Дарка". Вступ на головну програму поміж 8 -ми до 20-ох долярів.

Із закінченням головної програми у „Селебріті Гавз" відбудеться прийняття і зустріч із спонзорами цієї імпрези та її виконавця-

(Закінчення на стор. 3)

ВИСТАВКА КАРТИН Т. ВИРСТИ В РОЧЕСТЕРІ

Рочестер, Н. Й. (МСК). — Місцеві відділи Союзу Українок Америки ч. 46, 47, 120 влаштовують виставку картин відомого мистця з Франції Темістокля Вирсти в суботу і неділю, 20-го і 21-го травня ц.р., в авдиторії школи св.Йосафата, Стентон лейн. Відкриття виставки — в суботу, в год. 4-ій по полудні. Виставка буде відкрита в суботу від 4-ої год. до 8-ої вечора, а в неділю від 10-ої вранці до 4-ої по полудні. Опісля мистець виголосить доповідь на тему: „Українські мистці у Франції". Вступ за добровільними датками.

1,000 КИТАЙСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ ВИМАГАЄ СВОБОДИ ПРЕСИ

Пекін. — У найсильнішому протесті в Китаю проти цензури преси понад 1,000 журналістів з офіційної китайської преси підписало петицію, яку у вівторок, 9-го травня передано урядовим чинникам. В цій петиції журналісти домагаються розмов з китайськими політичними провідниками на тему свободи преси, ширшого звідомлення зі студентських демонстрацій і звільнення головного редактора „Шанґгай Пресс".

„Причина чому ми хочемо такої розмови, — сказав Лі Датонг, головний редактор „Китайських вістей молодих", — це критика нашої преси в Китаю і за границею. Нам здається, що преса в Пекіні не охоплює всего і не є чесною в подаванні новин. Нам здається, що безпосередньою причиною того є теперішня система".

Петиція, яку принесло до уряду понад 100 журналістів, критикує цензуру уряду, яка була видна у пресі, що подавала інформації про студентські демонстрації, чим дуже пошкоджено репутації китайської преси за границею.

Вістки про ці демонстрації в китайській пресі були такі неповні та скупі, що про справжній стан китайкський загал довідався більше з „Голосу Америки" і „Бі-Бі-Сі".

Також китайські журналісти є дуже затурбовані звільненням з праці головного редактора щоденника „Світовий Економічний Вісник", Квін Бенлі, який для китайських журналістів був символом свободи преси. Останньо цензура спинила появу того тижневика тому, що на першій сторінці було повідомлення про звільнення Квіна із праці та що це не повинно було статися. Цензура казала зняти це повідомлення і поява тижневика запізнилася на 36 годин.

У СВІТІ

ЗАХІДНЬОНІМЕЦЬКИЙ КАНЦЛЕР Гельмут Коль півтора години розмовляв з нікараґуанським президентом Даніелем Ортеґою і заявив йому, що Західня Німеччина відновить економічну допомогу Манаґуа лише в тому випадку, якщо сандіністи здійснять обіцяні демократичні реформи. Г. Коль подав Ортезі список конкретних порушень прав людини в Нікараґуа. Нікараґуанського президента прийняв також президент Західньої Німеччини Ричард фон Вайцзекер і вручив йому ще один список порушень, складений організацією Міжнародна амнестія. Лідери Західньої Німеччини покищо не обіцяли Ортезі ніякої конкретної економічної допомоги. В червні Нікараґуа відвідає західньонімецький міністер розвитку Юрґен Варнке, який вивчить на місці темпи проведення демократичних перетворень, обіцяних сандіністами іншим країнам Центральної Америки. Нікараґуанський диктатор прибув у Бонн з Лондону. Перед тим він відвідав Францію, Бельгію, Еспанію, Італію, Швецію і Норвеґію. З Західньої Німеччини він прибуде в Ірляндію.

СТРАЙК ШАХТАРІВ НА мідних копальнях поблизу міста Люблін на південному заході Польщі міг завершитися у середу, 9-го травня, однак страйкарі обвинуватили адміністрацію підприємств в порушенні даного слова і продовжили страйк. 20,000 гірників страйкують уже п'ятий день. Оголошуючи страск, шахтарі вимагали, щоб їх місячна платня (від 80 до 120,000 злотих або від 118 до 176 дол) була збільшена на 50 відсотків. У вівторок адміністрація погодилася з вимогами робітників, але у середу, коли шахтарі оголосили, що припинять страйк, адміністрація заявила, що збільшать платню лише на 30 відсотків. Після цього страйковий комітет вирішив продовжити страйк. Агентство АП нагадує, що нинішній страйк є першим від того часу, як 5-го квітня уряд визнав профспілку „Солідарність".

У МОСКОВСЬКОМУ ЖУРНАЛІ „Оґоньок" надруковані роздуми Євгенія Євтушенка з приводу причин арешту Андрея Синявського і Юлія Даніеля. Є. Євтушенко твердить, що у 1966 році нині покійний сенатор Роберт Кеннеді признався йому, що Сі-Ай-Ей передало КҐБ справжні імена письменників, які друкувалися на Заході під псевдонімами Ніколай Аржак і Абрам Терц. За словами Євтушенка, розмова відбувалася у лазничці Кеннеді, який передбачливо включив воду. Версія совєтського „поета-викривача" в тому, що американська секретна служба намагалася переключити увагу світової громадськости на переслідування інтелігенції в СССР від бомбардувань у той час Північного В'єтнаму американською авіяцією.

ХАБАРОВСЬКИЙ КЛЮБ під назвою „Трудодень" провів у центрі міста збір підписів під зверненням з вимогою покарати винних в убивстві учасників мирного мітинґу у Тбілісі. Збиранню підписів намагалися перешкодити кілька десятків партійних активістів. В результаті збір підписів перейшов у публічну дискусію, а потім у мітинг. Міліція нікого не заарештувала.

МІСІЯ АФҐАНІСТАНУ при Організації Об'єднаних Націй заявила, що Пакістан зконцентрував 15,000 військовослужбовців, які готові взаємодіяти з муджагедінами для захоплення Джелялябаду. У листі на ім'я генерального секретаря ООН Гавіє Переза де Куеяра місія також твердить, що на кордоні з Афґаністаном зконцентровані кілька бригад пакістанської армії, яка підготовляється до штурму Кандаґару. У листі говориться, що 15,000 пакістанців, які готові до штурму на Джелялябад, перебувають під командуванням фундаменталістського афганського вождя Гекматіяра, лідера ісламської партії „Гезб-і-іслямі". Кабуль давно називає Гекматіяра аґентом Сі-Ай-Ей і пакістанської військової розвідки, яка займається доставою зброї муджагедінам.

У ПОНЕДІЛОК, 8-ГО ТРАВНЯ, президент Нікараґуа Даніель Ортега, який робить поїздку по західньоевропейських країнах, зустрівся у Лондоні з прем'єр-міністром Великобританії Марґарет Тачер. На відміну від більшости співрозмовників Ортеґи у континентальній Европі, М. Тачер дала ясно зрозуміти гостеві, що вона явно не задоволена темпами демократичного процесу і не вважає себе зобов'язаною „давати аванси на невизначене майбутнє". Прем'єр-міністер, зокрема, висловила незадоволення невиправдано великою кількістю совєтських військових дорадників, розміром нікараґуанської армії, який явно не відповідає оборонним потребам країни. Тачер заявила також, що її уряд не має наміру виступати посередником у процесі нормалізації американсько-нікараґуанських відносин. Лідер сандіністів відвідав Францію, Бельгію, Італію, Грецію, Швецію і Норвеґію. У вівторок Ортеґа вилетів у Західню Німеччину.

В ПАНАМІ ПІСЛЯ ВУЛИЧНИХ ЗАВОРУШЕНЬ УНЕВАЖНЕНО ВИБОРИ

Панама. — В часі вуличних демонстрацій опозиційних груп проти генерала Мануеля Норієґи перебрані по цивільному його військові прислужники побили кандидата на президента Ґієрма Ендара і його кандидатів на заступників так, що два опинилися у лікарні, а один кандидат на заступника президента потребував декілька швів на ранах на голові.

Іншого кандидата на заступника, Ґіллермо Форда побито і арештовано.

Все це є наслідком того, що диктатор Панами М.А. Норієґа згідно із усіми свідченнями його противників і обсерваторів із ЗСА, зокрема колишнього президента Джиммі Картера, вислід виборів сильно пофальшував.

В короткому часі після бійки на вулицях і побиття опозиційних до М. Норієґи кандидатів, виборча комісія проголосила уневажнення виборів. Це було подане в радієвому комунікаті, який виголосила Йолянта Родріґез, голова комісії, що переводила вибори та рахувала голоси. Вона однак не сказала чи вибори будуть повторені і які кроки в майбутньому зробить існуючий уряд Норієґи. Це рішення проголошено після надзвичайного засідання провідних політиків та військовиків.

Складна ситуація в Панамі ставить президента Джорджа Буша та його Уряд в дуже важке положення, бо одна з можливостей — післати до Панами американські війська, не входить у рахубу. Тому мимо ворожої настанови до М. Норієґи та його прибічників, американський політичний світ мусить чекати на реакцію населення і інших сусідніх країн.

РЕЄСТРАЦІЯ ДО СВІТЛИЧКИ

Філядельфія. — Управа світлички при Українському Золотому Хресті запрошує батьків, яких діти закінчать 2,5 року до 1-го вересня 1989 року зайти до УОК Центру у Філядельфії та вписати своїх дітей до світлички на шкільний рік 1989/90. Реєстрація та оглядини приміщень відбудеться в середу, 17-го травня ц.р. в год. 10-ій вранці. За дальшими інформаціями слід телефонувати до Віри Борис-Гомик на число: (215) 379-3374.

У Вашінґтоні відбудеться вручення нагород Фундації Антоновичів

Вашінґтон. — В неділю, 21-го травня ц.р. в Джродж тавнському університеті відбудеться церемонія вручення літературних і наукових нагород Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів за 1988 рік.

Цьогорічними лавреатами є професори Григорій Костюк, за „Зустрічі і прощання", Юрій Шевельов за „Українська мова в першій половині двадцятого століття", і Іван-Павло Химка, за „Galician Villagers and the Ukrainian National Movement in the Nineteenth Century".

Після церемонії, яка почнеться о 4-ій годині в залі Коплі Лавндж відбудеться прийняття. Вступ 20 дол. Чистий дохід призначено на стипендійний фонд Вашінґтонської Групи українських професіоналістів, спонзора імпрези.

За дальшими інформаціями слід телефонувати в ділові години до Ярослава Біґуна (202) 485-2076.

В АМЕРИЦІ

НЕДАВНЯ НОМІНАЦІЯ президента Джорджа Буша на пост директора відділу громадських прав при Департаменті справедливости Вілліяма Лукаса вже поділила провідників руху громадських прав на два табори. Все ж таки до цих пір ніхто з адміністрації не присвячував тому надто великої уваги, бо уважалося це за нормальний стан. Одначе, коли проти найменування В.Лукаса виступили провідники двох найбільших негритянських організацій в ЗСА, а саме, Конференція провідників в обороні громадських прав і Фонд законної оборони та освіти при Крайовій асоціяції для поліпшення становища негрів, то це поставило якраз цю номінацію на видне місце, а тим самим й застановило Уряд над правильністю цього вибору. В.Лукасові закидають брак досвіду в законності громадських прав, і нечутливість до дискримінації.

НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА ГОЛОСНІ звідомлення про успішні кампанії збирання фондів, багато з кращих дослідних університетів ЗСА мають труднощі в утриманні на відповідному рівні передових дослідних ділянок і ділянок гуманітарних наук. В результаті ці університети мусять вирішувати котрі ділянки, чи радше навіть цілі відділи, ліквідувати. До таких університетів, що мусіли такі рішення зробити належать Джанс Гопкінс у Балтиморі, університет ім. Вашінгтона в Ст. Луїсі і Колюмбія у Ню Йорку.

ТВЕРДЖЕННЯ ХЕМІКІВ-дослідників д-ра Стенлі Понса зі стейтового університету Юти та д-ра Мартіна Флайшмана з англійського Савтгемптського університету про те, що вони винайшли нуклеарну фузію при кімнатній температурі, яка продукує від 10 до 50 разів більше енерґії, як її зуживає, викликала голосну реакцію науково-дослідного світу. Одначе обидва дослідники завзято обороняли свій винахід на конференції електохеміків у Лос Анджелесі заявляючи, що за кілька тижнів опублікують свої досліди, котрі потвердять це, що вони кажуть.

РЕЧНИКИ БІЛОГО ДОМУ подали до публічного відома що президент Джордж Буш має на меті скликати світову конференцію в справі перегріття земної кулі та інших проблем, пов'язаних з постепенним нищенням довкілля. Говориться також і про підписання окремої угоди в цій справі з окремими країнами, але тут є деякі розбіжності думок зі сторони окремих департаментів Уряду президента Дж. Буша. Одначе велике число науковців ЗСА закидає теперішньому президнетові, що він замало робить у справі занечищення, а то й цілковитого знищення довкілля, не зважаючи на те, що його передвиборчі обіцянки були куди більші.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Svoboda (ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association Inc. at 30 Montgomery Street Jersey City N.J. 07302
Svoboda (201) 434-0237 UNA (201) 451-2200

Subscription 1 year — $40.00 6 months — $22.00 3 months — $12.00 UNA members 1 year — $15.00 Change of address — $1.00 Make check or money order payable to "Svoboda"

Postmaster: Send address changes to
Svoboda 30 Montgomery Street Jersey City N.J. 07302
Tel (201) 434-0237 (201) 434-0807 (201) 434-3036

Second Class Postage paid at Jersey City N.J.

Статті і дописи підписані авторами не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою. — За зміст оголошень Редакція не відповідає.

Передплата на рік $40.00, на півроку — $22.00, на 3 місяці — $12.00
Для членів УНСоюзу $15.00 річно. За кожну зміну адреси — $1.00
Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda"

P.O. Box 346 Jersey City N.J. 07303

Тиша у нескореній Грузії

Минув місяць від „кривавої неділі" у столиці Грузії, Тбілісі, коли — там підпорядковане Москві військо і поліція розганяли демонстрантів трійливим газом, били загостреними лопатами і стріляли, покривши вулиці 20-ма вбитими і сотнями ранених. Але ця масакра, як це завжди буває, тільки тимчасово присмирила грузинський нарід, — насправді тільки скріпивши антимосковський і антикомуністичний настрій. Є в історії та актуальній ситуації у Грузії і в Україні багато схожого, але й багато цілком різного. У 1917 році однаково Україна, як і Грузія схопилися до вільного життя, в обох тих країнах — дуже різних числом населення і величиною території — проголошено державність і в обох тих країнах державна самостійність тривала три роки, знищена большевицькою збройною аґресією. Велика різниця не тільки у тому, що українців є понад сорок мільйонів, а грузинів тільки не цілих 6 мільйонів. Але хоч Грузія породила таких як Йосиф Джуґавішвілі Сталін і теперішній міністер закордонних справ Едуард Шеварднадзе, то маса грузинського народу опиралася русифікації. (Нема у Грузії відповідника „нашому" Щербицькому). Грузинська мова давно вже існує, як мова державна і ніхто там по-російськи не цвенькає. Коли в Україні свободолюбний рух правильно почав відроджувати в низах національну свідомість, любов до рідного та ґін до волі, то в Грузії вже той процес давно пройшов. У роках українського визвольного здвигу була територія, була влада, не було державницьки зрілого народу. Отож пропала українська державність не тому, що було забагато „воріженьків", а тому, що була невтральність і було забагато махнівщини. У Грузії є територія і є державницько зрілий нарід — нема тільки влади.

Чотири політичні партії у Грузії з'єдналися для спільної стотисячної вуличної демонстрації в оту „криваву неділю". Тепер вони з'єднані спільною ворожістю супроти Москви і комунізму, але все ще роз'єднані погляди на тактику і плянування майбутности. Є між тими розбіжностями, що їх наводить московський кореспондент „Ню Йорк Таймсу" Билл Келлер — навіть дещо смішно. Ось так, твердить він, спорять над тим, чи самостійна Грузія має бути невтральною, чи приєднається до західнього бльоку НАТО! Коли Сахаров поїхав теж до Тбілісу і заспокоював найбільший аґресивний і найбільш націоналістичний елемент — студентів — він стрінувся із ввічливою, але рішучою заявою: „Не маємо довір'я до Москви і не маємо довір'я до Ґорбачова". І вони правильно оцінюють Москву і Ґорбачова, бо, може, Ґорбачов не передбачав, що в „криваву неділю" його вояки будуть стріляти й, розганяти мирних людей трійливим газом, але напевне видав був наказ приборкувати грузинський націоналістичний рух, що прямує до державної незалежности.

Грузини не користувалися такою еволюційною тактикою, як її успішно прийняли прибалтійські країни. Тому в них і настала ота „кривава неділя". І тепер там затихло, але це не мертва тиша, а тиша перед новою бурею. Розважливіші грузинські інтеліґенти, — твердить Билл Келлер — журяться, що їхні молоді земляки легковажно ставляться до Ґорбачової перебудови і що своєю нетерпеливістю можуть стягнути на народ нові криваві репресії: але совєтська партійно-державна верхівка має тепер діло не тільки з відосередковим рухом у Прибалтиці та в мусулманських членських країнах СССР, але й у Грузії. А коли його нема ще дуже виразно в Україні, то він напевне буде, — коли заворушиться той процес відбудови державницької свідомої нації, який там, в Україні, розпочався і напевне зростатиме в силу.

У ГРУДНІ МИНУЛОГО РОКУ Мати Тереза з Калькутти, Індія, відвідала Москву на запрошення комітету за мир. Як вислід її відвідин, до Москви приїхали недавно чотири монахині з заснованої нею монашої спільноти. Вони будуть працювати у шпиталі ім. Бурденка. Друга група її сестер буде працювати серед жертв землетрусу у Вірменії. У Москві сестри-монахині будуть працювати як медсестри шість місяців, але є надія, що їх побут і праця там будуть продовжені. Сестри, що починають працю в **Совєтському Союзі, походять з Італії, Індії, Польщі і Югославії.**

Ярослав Татомир

НАШЕ ЗАВДАННЯ У ЧАС ПЕРЕБУДОВИ

В останніх місяцях, у час великих змін у Совєтському Союзі, ми завважуємо серед українців на поселенні деяке розчарування і збентеження. „Для чого", чуємо ми голоси, „у час коли у прибалтійських країнах і навіть у Львові, демонстрації з домаганням волі, начисляють сотні тисяч людей, у двомільйоновому Києві чисельність демонстрацій досягає всього від 200 до 20,000 людей? І для чого деякі наші дуже відомі дисиденти не йдуть у їхніх політичних домаганнях поза — федерацією"...

Щоб могти відповісти на ці питання треба пригадати собі і вповні усвідомити дві речі: 1) Жахливі удари, що їх переніс український народ, зокрема, східня Україна у нашому столітті та 2) Величезні розчарування, що їх наш народ пережив у час Другої світової війни і після неї.

Перш за все треба ще раз поставити собі перед очі кільканадцять мільйонів наших найбільш свідомих і найвартісніших людей, квіт нашого хліборобства і нашої інтеліґенції, четвертину нашого народу, яка згинула у штучному голоді, жахливих таборах Сибіру та у підземеллях НКВД чи КҐБ. Ці жахливі рани, що їх завдала нашому народові Москва Леніна і Сталіна були зчасом ще затруєні величезними розчаруваннями, що їх переніс український народ.

I.

Два болючі розчарування

Після двох десятиліть червоного пекла, на початку Другої світової війни, українське населення вітало переможні німецькі армії з небувалим ентузіязмом, надіями і радістю, як — визволителів. Але у дуже короткому часі українці побачили правдиве обличчя Гітлера і його нацистів: меґальоманікальне, брутальне, нелюдське, божевільне: крайньо брутальне відношення до українського населення, масові примусові вивози людей на невільничу роботу у Німеччині, масові розстріли „закладників", варварське катування у пивницях ґестапо, заголоджування на смерть мільйонів совєтських полонених і т. п.

У короткому часі українське населення пізнало, що „визволителі" Гітлер і його гітлерівці не кращі, як Сталін і його опричники. І часто ці самі люди, що вітали німецькі армії хлібом і сіллю та квітами, йшли у ліс і вели протинімецьку партизанку. Це було перше велике розчарування нашого народу, розчарування — Европою...

Після закінчення Другої світової війни чисельна українська еміґрація в Европі, у тому деяка кількість колишніх совєтських жовнірів, які попали, або добровільно пішли у німецький полон і опісля боролися проти армій Сталіна, надіялися, що Америка й Англія виявлять до них політичне зрозуміння і гуманний підхід. Замість того американське й англійське командування почало насильно видавати совєтських громадян Сталінові, не зважаючи на це, що ці нещасні люди боронилися перед поворотом до „червоного раю" усіми силами і у деяких випадках вибирали смерть, самогубство, замість повороту „на родіну". У тому часі, коли почалася насильна видача совєтських громадян Сталінові, стало відомим, наприклад, що на одній із прикордонних станцій Австрії, із запльомбованих вагонів, що у них везли, для передачі совєтам, колишніх совєтських громадян, капала кров нещасних людей, що поповнили самогубство.

Інженер із Києва

Вкоротці після закінчення війни, я став комендантом переходового, міжнародного табору у Бруку біля Цель-ам Зее в Австрії. Були у тому таборі українці, поляки, татари, росіяни, італійці, мадяри і т. д. Одним із мешканців табору був інженер із Києва, середнього віку, людина висококультурна й український патріот. Ми часто, майже щодня стрічалися і розмовляли на різні, зокрема на політичні теми.

Одного дня я побачив у мого приятеля із Києва велику зміну. Він повідомив мене, що вертається на „родіну". Саме у тому часі прийшли вістки про насильні передачі совєтських громадян совєтським властям, між іншим, наприклад, про самогубства у запльомбованих вагонах, — як я уже попередньо згадував.

Я старався переконати мого знайомого, що треба зачекати, може ці справи, як зчасом і сталося, візьмуть кращий оборот, та його рішення було остаточне. На все моє життя залишилися мені у пам'яті слова, що ними мій знайомий із Києва скінчив нашу останню розмову... „Я довго сподівався, — сказав він, — що буду із Заходом боротися проти московської тюрми народів, тепер остає одне: із Москвою бити Захід"...

Закінчення буде.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ДО ПИТАННЯ ВІДНОВИ ПЛАСТУ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ

Недавно появилася у нашій пресі („Свобода" ч. 35 з 24-го лютого ц. р.), що 13-го січня 1989 року відбулося у Львові віче-з'їзд, на якому створено Український Християнсько-Демократичний Фронт (УХДФ), який прийняв ряд важливих рішень, між іншими відновити Пласт.

І хоч віче, скликане організаційним комітетом, відбулося у надзвичайних обставинах, бо ЦК КПУ і КҐБ вели кампанію і переслідували організаторів з метою не допустити до створення цієї організації, а також робили різні перешкоди і шикани під час з'їзду, то все ж таки організаторам вдалося затвердити програму з'їзду, статут та обрати Центральну Раду УХД-Фронту в складі 13-ти осіб. Головою обрано Василя Січка, а секретарем Лідію Чекальску.

Віче рішило домагатися відкриття пам'ятника у Львові Митрополитові Андрієві Шептицькому, вважати день проголошення незалежности України 22-го січня 1918 року найбільш національним святом із закликом до всіх українців урочисто відзначити цей день. Обговорено теж пекучу потребу на сьогоднішній час виховання української молоді і тому вирішено відновити при УХДФ організацію молоді Пласт, яка існувала в Україні, а якої діяльність була припинена з приходом в Україну сталінського терору.

Віче доручило всім делеґатам і членам УХДФ розпочати практичну роботу з відновленням Пласту.

Ці постанови зелектризували нашу спільноту у вільному світі, а передусім пластову братію, яка цю революційну вістку прийняла з надзвичайною радістю. Треба дійсно подивляти і схилити голови перед тими людьми, які, не зважаючи на труднощі, переслідування, а то й терор, відважно домагаються людських та національних прав, в тому і відновлення Пласту.

Напевно пластовий провід, Головна Пластова Булава і Головна Пластова Рада, та всі пластові з'єднання у вільному світі розглядають цю важливу справу з різних аспектів.

Пласт має довголітню традицію і в 1987 відзначив своє 75-ліття. За статутом найвищою інстанцією Пласту є Конференція Українських Пластових Організацій (КУПО). Збори КУПО відбуваються щочотири роки і вирішують всі справи пластових з'єднань в країнах вільного світу з участю представників тих країн ЗСА, Канади, Австралії, Англії, Арґентини і Німечини, де діють Крайові Пластові Старшини (КПС). КУПО на своїх борах вибирає Головну Пластову Булаву (ГПБ) і Головну Пластову Раду (ГПР), що кермують всіма справами поміж зборами КУПО.

Як має бути наладнане відношення відновленого Пласту на рідних землях до Пласту у вільному світі, важко збагнути. Однак, якби воно не було, спробу відновити Пласт на рідних землях треба вітати, як незвичайно відрадне і корисне явище для нашої молоді, зокрема.

Гіркий досвід минулого підказує бути обережним навіть у час перебудови і гласности. Думаю, що пластовий провід має це на увазі і тому правильно не робить передчасних заключень, щоби в поспіху не пошкодити справі чи наразити наших друзів і подруг незручним потягненням на переслідування.

Не забуваймо, що комуністична влада не вважає Пласт виховною, понадконфесійною, апартійною чи навіть аполітичною організацією, але навпаки, націоналістичною парамілітарною, приписуючи Пластові різні „провини", як підсилювання рядів Українських Січових Стрільців у Першій світовій війні, військових формацій УНРеспубліки Західньої Української Народної Республіки та врешті СС Дивізії „Галичина" у Другій світовій війні, як про це пише Валерій Стрикул в англомовному виданні п. н. „Лакеї" (Київ, Видавництво „Дніпро", 1987 рік).

Отож, обережність вказана і на часі, а покищо слідкуймо уважно за розвитком подій і будьмо готові помогти нашим друзям у слушний час.

Роман Барановський

Кергонксон, Н. Й.

Ярослав Рудницький

ПРО ЕКЗИЛЬНІ УРЯДИ

В дискусії й практичній настанові до екзильних урядів є два крайні погляди: один визнає їх за очевидні міжнародноправні, політичні й моральні факти, другий за утопійні фікції. Коли більшість політологів схиляється до першого погляду, меншість (в тому й деякі українські теоретики) вперто тримається переконання, що з уваги на міжнародну офіційну невизнаність екзильні уряди не мають місця у політичному житті народів, ба, що більше, вони є „непотрібні й шкідливі".

Тим часом події з недавнього минулого потверджують неправильність цього становища. Молодий шах Реза Паглеві стоїть на чолі промонархічного екзильного уряду Ірану (Персії); тибетський Даляй Ляма очолює екзильну релігійно-державну владу Тибету, а в 1988 році зформовано уряд Ясіра Арафата палестинської „держави в екзилі". Отож наші часи виразно говорять про можливість й потреби екзильних урядів і як міжнародно-визнану дійсність.

Усе ж не можна зовсім відкинути тями (поняття) „фікція в відношенні до цих урядів. В історії народів і держав були випадки, що не здійснено плянів, чи конкретних заходів до створення екзильних урядів в силу об'єктивних обставин. І тут добрим прикладом може послужити мало — (чи взагалі не —) відомий випадок із Другої світової війни, про який появилася цими днями добре удокументована наукова праця під наголовком: N. F. Dresziger, „Mission impossible: Secret plans for a Hungarian Government -in — exile during World War II", Canadian Slavonic Papers, Vol. XXX:2, 1988.

Йдеться про те, що після окупації Карпатської України Мадярщина сама була в загрозі окупації нацистською Німеччиною. В такому випадку уряд Мадярщини мав би був дійти в екзилі, щоб з одного боку виявити признаки суверенности, а з другого, щоб протиставити чехам (і словакам), що не годилися з станом „Протекторату Богемії й Моравії" й діяли в екзилі. Ото ж зимою 1939-40 років пішли в рух тайні пляни в цій справі. Уряд реґента Горті переказав п'ять мільйонів долярів до ЗСА на руки свого вашінґтонського дипломатичного представника Яноша Пелені з тим, що на випадок німецької окупації країни ці гроші мали б бути вжиті для екзильного уряду Мадярщини на його протинацистську діяльність. Як кандидата на керівника цього уряду передбачено Тібора Екгарда, лідера опозиції в угорському парляменті.

На основі урядових документів, що їх мав до диспозиції автор — Драйсіґер, виявлено довірочну зустріч у січні 1941 року реґента Горті, прем'єр-міністра П. Телекі й колишнього прем'єр-міністра Іштвана Бетлена, на якій устійнено, що на випадок втрати суверенности на користь Гітлера, угорський уряд зрезиґнує з свого становища, Горті йменує головою екзильного уряду „видатного мадярського діяча на Заході", а сам перейде в стан „пасивного внутрішнього екзилю". Започатковано в висліді цю акцію в Вашінґтоні. Два дипломати з американської амбасади Янош Пелені й Анталь Баляші зрезиґнували з своїх становищ і отримали американський азиль, щоб цим розв'язатися з евентуальними повинностями крайовій владі під німецькою окупацією.

У всіх цих заходах не було згоди щодо умісцевлення екзильного мадярського уряду на американському континенті. Державний департамент у Вашінґтоні не був прихильний для цієї акції й усі заходи влаштувати такий екзильний уряд у Канаді теж не мали офіційної апробати. Тим часом Гітлер примусив Мадярщину до війни з СССР без того, щоб її окупувати. Розуміється, тиха й явна його згода на окупацію Карпатської України в 1939 році й інші воєнні експансивні „успіхи" відіграли тут немалу ролю. Мадярська вимушена співпраця з нацистською Німеччиною з одного боку, а відмова дозволити на екзильний уряд з боку ЗСА й Канади були причиною того, що пляни такого уряду не здійснилися. І тут можна говорити про „фіктивність" екзильного уряду: плянований Мадярщиною у Другій світовій війні екзильний уряд на американському континенті став справжньою фікцією й залишився тільки в сфері багатьох нездійснених проєктів, не тільки в Мадярщині.

Новіші факти з політичної екзильщини й праця Драйсінґера дозволяють зробити такі загальні висновки в цій справі:

1. Екзильні уряди, як виразники державної суверенности поза даною національною територією вважаються в XX столітті на політичноурядових вершинах за одну з важливих, якщо не найважливішу розв'язку існування й волевияву поневолених націй.

2. Після Другої світової війни ніхто зправила не противиться існуванню „екзильних урядів на несвоїй території"; їх, або толерують, а навіть дають „тихе признання" (таціт рекоґнішон), або вважають за потенційних союзників на випадок конфліктних ситуацій, або врешті офіційно іґнорують і трактують „пер нон ест", залежно від міжнародної політичної ситуації.

3. В основі творення, існування й дії екзильних урядів лежить прагматичний ідеалізм і вірність національно-державницьким ідеям; тим то фінансові вивінування не завжди рішають про створення чи дію екзильних урядів; отак, наприклад, згадані Драйсінґером 5 мільйонів долярів, переслані Мадярщиною до ЗСА, не були вирішальні для зформування й урухомлення екзильного уряду Горті й ко.

4. Коли ж ідеться про твердження, що екзильні уряди — фікції, то його можна умовно прийняти в відношенні до плянованих, але не здійснених урядів; всі інші формації цього типу належить до міжнародно-політичних фактів, якими визначається XX століття, зокрема в часі й після Першої, а там у часі й після Другої світової воєн.

Дописи з життя громад, установ, організацій, інституцій чи осіб, включно з посмертними згадками-некрологами, мають бути не довші за три сторінки машинопису, писані через два інтервали на друкарській машинці і лише на одному боці листка паперу. Якщо допис писаний рукою, слід також дотримуватися великих відступів поміж рядками і писати розбірливо (дехто розуміє цю вимогу як писання великими літерами, насправді літери мають бути малі, але великі проміжки поміж рядками, щоб було де поправити речення, якщо зайде потреба). Дописи слід надсилати до редакції до десяти днів після описаної події. Редакція застерігає за собою право скорочувати дописи і правити мову. Просимо дописувачів подавати повні імена і прізвища у своїх матеріялах, не скорочуючи їх. У випадку англійських назв чи прізвищ слід подати їх і по-англійському і по-українському. — *Редакція.*

СВІДЧЕННЯ ОЧЕВИДЦЯ ЧЕКІСТСЬКИХ ЗЛОЧИНІВ У БИКІВНІ

(ПСУГС) Урядова комісія для розслідування енкаведистських злочинів у биківнянському лісі біля Києва в 30-ті роки, створена під тиском громадськости, робить спробу затягнути розслідування і захистити офіційну версію про жертви фашистських окупантів. Якщо численних доказів міністрові внутрішніх справ УССР генералові Гладишеві та очолюваній ним комісії недостатньо, подаємо щойно отримане членами київського відділення товариства „Меморіял", серед них і членам УГС, ще одне свідчення очевидця жахливих злочинів. Свідчення приводяться у буквальному перекладі з російської мови, навіть без стилістичної правки.

• • •

У статті кореспондента „Літературной Газети" Сергія Кисільова „Тайна биковнянского лєса" з 30-го листопада 1988 року, взяте інтерв'ю В. Д. Ашокоренка і Б. З. Пуковико, я підтверджую, що їхні висловлювання відповідають дійсності. Тому я хочу продовжувати цю розмову для відома комісії по вивченню цього питання.

Моє прізвище Колоша Олександр Андрійович, 1924 року народження, ветеран війни, був тяжко поранений, нагороджений урядовими нагородами. Від народження і по нинішній день живу в Березняках.

Наші пасовиська займали територію близько биківнянського узлісся. Тоді тут був сосновий ліс, а серед лісу, в районі сьогоднішнього палацу одружень стояла військова частина НКВС, або чекістів. Уся частина складалася з молодших командирів. Рядових не було.

Одного разу на території частини з'явилися бочки з оселедцями, з лишеним молоком, ящики з печивом, цукерки та інші продукти. Товари були в розкиданому хаотичному порядку і в великій кількості. Лише згодом виявилося, що то були за товари. Але про те пізніше.

Батько моєї однокласниці Ілля Колоша працював тоді у казармі по вільному найму. Він розповідав, що одного разу, прийшовши вранці на робуту, побачив закривавлене обмундирування і взуття, недбало кинене в коридорі військових спалень. Довкола казарми стояли штокові кагати. У складах при казармі численна кількість цивільного лахміття. В одному з приміщень казарми виявилося багато мисливських рушниць. Отже ці офіцери-чекісти були не хто інший, а убивці і могилокопачі. Вони працювали вночі. Рили ями, наповнювали їх репресованими громадянами і закопували. Прийшовши перед ранком, скидали з себе закривавлений одяг і лягали відпочивати, щоб на завтрішню ніч продовжувати подібну роботу.

Так що ж то все таки за продовольство? Це пограбування держави чекістами. Вони репресували посадових осіб з кондиторських фабрик міста Києва з метою власної наживи, звинувачуючи їх у зловмисному отруєнні продовольчих товарів. В підсумку їх розстріляли, а товари забрали до себе в казарму.

Коли після війни почали забудовувати цей масив, виявили це поховання будівельники-землекопи при закладці фундаменту Інституту молекулярної хемії. Подальше будівництво було припинене на довший час. Після секретного перезахоронення секретним керівником будівництво тривало і тому комісія зобов'язана обстежити це захоронення, вияснити, куди його перезахоронили і кількість жертв, а також, хто є злочинцем цього злодіяння.

Сам я пам'ятаю, коли ми гнали корови уздовж биківнянського узлісся, то з нього вийшла група цивільних осіб, не менше 25-30 осіб з берданками навперейми. Почали стріляти сіллю впритул. Счинилася паніка. Старші втекли, молодших половили. Дали останнє попередження. Себе назвали лісниками. Після того в багатьох точилася кров із рук і ніг, зі спини. З ран треба було витягати сіль. Стало ясно: ми пастухи зі своїми коровами є перешкодою для чекістів у здійсненні їх чорної роботи. Отже, у нас чекісти відібрали два пасовиська, залишилось третє. Тоді рано-вранці ми погнали череду. Тільки вийшовши на шосейну дорогу побачили на дорозі свіжі червоні плями. Взяли на язик — то була кров. Припустили, що вночі везли м'ясо з м'ясокомбінату на Київ, а в кузові великі щілини, та й дорога погана. Та ця версія відразу відпала. Ми встановили, що транспорт рухався з боку Києва. Краплі мали первісну швидкість таку ж як машина і при дотичному падали поперед неї, утворюючи кров'яні промені в оточенні дрібних бризок, завбільшки макового зерна. Ми простежили, що сліди крови прямували аж до Биківні, до лісу.

У мене був товариш, Рабоштан Михайло Максимович, 1921 року народження. Одного разу він випадково їдучи на машині зустрів мене на шосе. Погодився підвезти. Розповів, що працює в МВС тільки вночі. Возить, мовляв, ворогів народу. Під'їжджаючи до Березняків, він зупинив машину. — 'Вилазь тут, підеш пішки, а я помию машину'. — 'Вона ж чиста'. — 'Все одно треба освіжити'. — 'Я тобі допоможу'. Він нахмурився, але потім сказав: — 'Чорт з тобою! Сідай!' Ми поїхали до озера Тельбін. Коли стягнули брезента, то я побачив, що кузов залитий напівзасохлою кров'ю. — 'Чого розгубився? Я ж тобі казав, що ворогів народу вожу, але не живих, а мертвих. Нас багато тут возить'. — 'А ви їх хороните?' — 'В різних місцях, але здебільшого за зеленим парканом у Биківні'. Далі він розповів: — 'Одного разу, один солдат, що заливав трупи, розповідав, що тим, яких стріляють, — легше, смерть блискавична, а тим, кого газом труять — гірше'. 'Боєвим газом і прітом?' — затитав я. — 'Ні, димовими шашками, щоб люди не чули пострілів, бо в Київ возити далеко, а це все не київські, а з інших місцевостей?' Я його запитав: — 'І тобі подобається така робота?' — 'Ні' — 'Та кинь її!' — 'Ні, не можу, не маю права, бо прийняв присягу зберігати державну таємницю і виконувати працю, яку дадуть. А потім дали роботу. Якби я знав!' Він не договорив і заплакав.

(Закінчення на стор. 3)

Найкращий подарунок нашим дітям і внукам

Недавно я мав розмову у Філядельфії з одним моїм знайомим. Він нарікав на управу філядельфійського Освітньо-Культурного Центру, що провід Центру „набудував щось аж за мільйон долярів і...тепер каже нам платити..." і т.п. Коли я запитав цього нарікайла, скільки він жертвував на УОКЦентр, я не одержав відповіді. Опісля я поглянув у бюрі УОКЦ на список жертводавців і побачив, що мій знайомий нарікайло жертвував дотепер на УОКЦентр дуже мало.

Як мається сьогодні справа із обтяженням УОКЦентру й української громади коштами розбудови Центру? Перш за все варто подати, що половину цього обтяження, 500 тисяч дол., УОКЦентр заплатив ще минулого року завдяки щедрій жертвенності української громади Філядельфії й околиці, завдяки щедрій жертвенності українських фінансових установ Філядельфії та завдяки заощадженням, які вдалося управі УОКЦентру зробити попередніми роками.

Загальний вид на УОКЦентр

Сто тисяч долярів жертвували громадяни Філядельфії на кошти розбудови УОКЦентру в останні два місяці цього року, у чому помогла кампанія т. зв. „фонатону" — індивідуальних телефонічних закликів. Зістає ще до заплачення 400,000 дол.

Перебудова змінила УОКЦентр у прегарну, простірну і репрезентативну будівлю, яка перший раз в історії Філядельфії може цілком заспокоїти освітньо-культурні потреби української громади та потреби громадського і товариського життя громади. Але чи треба було робити аж таку велику розбудову? Чи не можна було добудувати щось скромніше і дешевше?

Найкращу і найбільш переконливу відповідь на це запитання дала одна із учительок, які навчають в УОКЦентрі. Вона сказала: „Гарні приміщення УОКЦентру мають дуже корисний вплив на учнів українознавчих кляс. Ці гарні приміщення усвідомлюють нашу молодь, що ми, українці, можемо теж мати гарні осяги. У додатку до цього наші діти і наша молодь мають тепер нагоду оглядати у гарних, елегантних приміщеннях виставки високомистецьких українських народних строїв, різні інші мистецькі виставки, виставки українських малярів і т.п. У висліді цього наші діти і наша молодь позбуваються комплексу національної меншевартості, пізнають нашу високу культуру і вчаться цінити і шанувати та любити своє. Коли діти виростуть, вони зрозуміють і оцінять зусилля своїх батьків і будуть дорожити своїм гарним УОКЦентром, що його їхні батьки розбудували".

На стіні головного коридора УОКЦентру висить велика бронзова плита. На ній увіковічнені прізвища меценатів, громадян, що жертвували 1,000 до 4,999 дол., добродіїв (5,000 до 9,999 дол.) і фундаторів (10,000 дол. і більше). Подбаймо, щоб наше прізвище було на цій пропам'ятній плиті, щоб наші діти, наші внуки і колись наші правнуки і праправнуки з гордістю і вдячністю гляділи на цю плиту і могли сказати „ там є мій тато, тут є моя бабця, а там угорі мій прадідо".

Відсотки від 400 тисяч долярів, які ще тяжать на УОКЦентрі, є приблизно 40,000 дол. річно. Таке обтяження може з часом зруйнувати УОКЦентр фінансово і знеохотити працівників Центру, які з подиву гідною ідейністю безкорисно жертвують свій час і свої сили для Центру.

Жертвуймо всі на сплату задовження УОКЦентру і жертвуймо щедро, бо ніщо великого не приходить легко, ніщо велике не є дешеве. Зробім це для наших дітей, внуків, правнуків. Великий, гарний, сильний УОКЦентр — це найвартісніший дарунок, який можемо залишити наступним поколінням.

Ярослав Татомир

ПАЛЕСТИНСЬКА ВИЗВОЛЬНА Організація висловила бажання стати членом ЮНЕСКО — Організації Об'єднаних Націй у справі освіти, науки і культури. У Парижі на пресовій конференції в головній квартирі ЮНЕСКО представник ПВО Омар Масальха сказав, що він представив генеральному директорові ЮНЕСКО лист за підписом Ясіра Арафата. „Ми хочемо змінити свій статус, — заявив О. Масальх. — Тепер у нас статус спостерігача, а ми хочемо стати повноправними членами ЮНЕСКО ". За словами Масальха, справа про статус ПВО буде розглядатися на виконавчій раді ЮНЕСКО, яка починає свою працю 17-го травня.

Свідчення...

(Закінчення зі стор. 2)

Через багато років трапилося таке: Мій двоюрідний брат Рабоштан Федір Іванович працював кочегаром в котельні в Березняках, територія 9-го лісозаводу на лівому березі Дніпра. Після закінчення роботи, рано-вранці зайшов до мене на квартиру з нічної зміни. Від нього йшов горілчаний перегар. Я його запитав: 'Де ти встиг випити?' Він відповів: 'Мене почастувала міліція, вірніше, я у них заробив. Не віриш, чесне слово!' — і він перехрестився.

Він сказав, що о 2-ій годині ночі приїхав автомобіль бортовий ГАЗ-51 до його катeльні. В машині привезли в мішках нові документи, щоб спалити в котельні. Цей вантаж супроводжували два офіцери в міліцейській формі. Він погодився. Та коли з вулиці в котельню втягнули перший мішок — страшний трупний сморід.' Я кілька разів кинув в отопку, а потім відмовився, сказав, щоб вони їх самі спалили. Та вони продовжували умовляти мене, покликаючись, що не хочуть псувати чисте обмундирування. Тоді я їм заявив, що спалю не інакше, як за пляшку. Вони сказали, що тепер пізно, крамниці зачинені. Я сказав, що це мене не стосується. Тоді вони, порадившись, вивантажили мішки. Один залишився охороняти мішки, другий поїхав машиною. Хвилин через сорок привіз пів літра московської. Тоді тільки я спалив і вони поїхали.' — 'А скільки було мішків?' — 'Шість-вісім — відповів він, — звичайні людські документи: пашпорти, довідки, метрики, посвідчення, я ж їх руками виймав з мішків і кидав у піч, після чого згортав мішок і теж кидав у піч. Школа — нові!'

Тоді я дав почитати йому вирізку з „Вечірнього Києва" за 1971 рік. Повідомлення РАТАУ. До речі, цю вирізку мені дав Григорій Савицький із Биківні, на другий день виходу цієї газети. В ній йшла мова про перезахоронення радянських громадян, знищених німецькими фашистськими загарбниками. Перезахоронення переслідувало дві мети: 1. Порахувати убитих. 2. Відібрати документи, які були в кишенях, щоб не було можливости визначити винуватців злочинів — Сталіна, чи Гітлера. Оскільки документи були знищені таємно вночі у котельні, то є всі підстави вважати, що це були сталінські жертви. До такого прийшли ми висновку разом з Рабоштаном Федором Івановичем.

Того дня, коли мені це повідомив, я бачив його востаннє. Його знайшла дружина Наташа, коли прийшла з роботи. Був повішений на дрівній ручці на ремені від шташів. Двері були тільки на одній заскочці, коли вона ключем їм відчинила, відразу побачила. Та що ж це таке, замітають сліди, щоб вину Сталіна перекласти на Гітлера? Чи це випадковий збіг?

Адреса дружини Федора Івановича Рабоштана така: Київ, вулиця Мілютенка, будинок 11 Б, кв. 22, Рабоштан Наталія, Лісовий Масив.

Колоша Олександр Андрійович.

•
• • •
•

Ці свідчення очевидця заслухали і підписали протокол: члени київського відділення товариства „Меморіял" та інші громадяни міста Києва 5 лютого 1988 року. Протокол підписали: Мостюк О. М., Наумова 19, кв. 143; Федорчук Л. Г., Соломенська 41, кв. 99; Чередниченко О. І. Шевченка 13, кв. 19; Лящук В. О., Мельник З. В., Черенько В. К., Антонюк Ґ. П., Калінічева О. М. та інші. Був присутній працівник газети „Вечірній Київ" О. Швець. Але він не підписував протоколу з нез'ясованих причин.

Надходить...

(Закінчення зі стор. 1)

ми. Зустрічею проводитиме В. Старух. Завершуючи фестивальний день, о год. 9-ій вечора, у готелі Рамада Інн, Ганновер, Н.Дж., на гостей чекатимуть дві оркестри „Червона Калина" під кермою Олега Канюки та „Два кольори" під керівництвом Славка Падка, де відбудеться забава.

— І як кожного року, — в дальшому розповідала голова цього комітеу, — можна буде оглянути виставки картин різних українських малярів, стенди з експонатами народного мистецтва та всілякими ласощами із кулінарії українських страв.

Якщо хтось закупить квитки в ціні 125 дол. від пари — це включатиме квитки до льожі амфітеатральної залі на головну програму, на прийняття до „Селебріті Гавз" та забаву; з інформаціями в цій справі треба звертатися до Оксани Тритяк на таке число телефону: (201) 763-5257; в справі поодиноких квитків слід телефонувати до Ярослава Івахова: (201) 369-5164. За поміщення оголошень у фестивальній книжці, як уже згадано, треба звертатися до Степана Татаренка на число: (201) 777-4920. Досьогодні вже розпродано 3,000 квитків. Якщо хтось закупить квиток на головну програму, цей не зобов'язаний при вході на площу платити дводоляровий вступ. Коли хтось з наших мистців має бажання віддати в розпродаж свої картини, тоді треба телефонувати до Лариси Голинської на таке число: (201) 566-4467, а в справі експонатів з народного мистецтва треба звертатись до Божени Полянської: (201) 762-8567.

Популярність Українського Фестивалю у Арт Сентер завжди була велика і програма його притягала численну українську громаду та членів інших етнічних груп. Тим більше цьогорічна гарна і багата програма повинна притягнути сотні українських громадян-любителів мистецтва та людей зацікавлених у зустрічах із своїми земляками на тлі різноманітної, культурної фестивальної програми.

ТРИ НЕОНАЦИСТИ ЗАСУДЖЕНІ до тюремного ув'язнення терміном від одного до трьох років за спробу підірвати пам'ятник жертвам фашизму у місті Ґрац в Австрії. Пресове аґентство Ассошіейтед Пресс зауважує, що один зі злочинців уже відбув кілька років у в'язниці за профашистську діяльність. Цей 68-річний неонацист вперше був засуджений у 1964 році. З того часу він не відмовився від своїх поглядів і далі займався пропагандою нацизму.

Появився...

(Закінчення зі стор. 1)

ра „На службі історичної науки: 25-ліття „Українського Історика", 1965-1988", в якій автор насвітлює розвиток журналу і аналізує теперішній стан історичної науки в совєтській Україні і в діяспорі. В окремому відділі 1000-ліття Хрищення України знаходимо такі досліджння: д-р Юрій Книш „До питання впливу методіївської архипархії на раннє київське християнство", д-р Дмитро Олянчин „До хронології життя Олафа Тріґґвісова у зв'язку з його перебуванням при дворі Володимира Великого"; д-р Олександер Сидоренко „Раннє київське християнство" (англ. мовою); д-р Аркадій Жуковський „Вклад Київської Духовної Академії і її 'Трудів' на культурному і богословському відтинках". У розділі „Видатні вчені" видруковано працю д-ра Олександра Оглоблина „Дмитро Іванович Багалій і українська історична наука". Автор, найвидатніший теперішній український історик, був близьким співробітником акад. Д. Багалія і його праця вносить багато нового в насвітлення наукової діяльности видатного українського дослідника. У розділі „Історіографічні дослідження" надруковано студію д-ра О. Домбровського „Геродотова Скитія". Далі у відділі „Спогади" знаходимо вперше друковані мемуари провідних істориків Наталії Василенко-Полонської „Революція 1917 року" і акад. Миколи Василенка „Моє життя". У ювілейному томі VI впроваджено новий розділ „Історія української преси", в якому надруковано працю д-ра Юрія Бойка „Українське Слово у 1941 році", в якому автор насвітлює ґенезу і розвиток київського українського часопису під німецькою окупацією. Також у тому числі вперше впроваджено розділ „Епістолярна спадщина" Володимира Антоновича, яку започатковано друком недрукованих листів В.В. Антоновича до Ф.К. Вовка — поява цих першоджерельних матеріялів за редакцією д-ра Марка Антоновича значно збагачує джерельну базу української новітньої історії і дає нові матеріяли до вивчення життя творця української наукової історіографії і видатного українського антрополога Вовка. У розділі „Грушевськіяна" видруковано актуальну статтю М.Грушевського „Роковини 20/7 листопада 1917", а в „Бібліографічних дослідженнях" друкується праця д-ра Богдана Вовка „Докторські українознавчі праці англійською мовою в 1928-1986 рр."

У розділі „Рецензійні статті" знаходимо джерельну працю д-ра Ігоря Каменецького про „Літопис УПА" і обширне обговорення монографії д-ра В. Косика про зв'язки України з Францією в 1917-1919 рр. пера д-ра Яреми Раковського. У дальших розділах знаходимо некролог о.д-ра А.Пекаря „Над могилою о. Мелетія М.Войнара", численні рецензії на українознавчі видання та інші важливі інформативні матеріяли. Тут треба також згадати про резюме доповідей д-ра Т.Мацькова „Термінологія української історії в німецькій історіографії", о.д-ра П. Біланюка „Зауваги до термінології української історії в англійських виданнях" і д-ра Юрія Книша „Міллениюм християнізації України і проблеми історичної термінології" — усі три доповіді були виголошені на сесії Наукової Ради СКВУ в Іллинойському університеті в червні 1987 року. Крім того в хроніці знаходимо інформативну статтю д-ра Аркадія Жуковського „Наукове Т-во Шевченка у своє 115-ліття" і статтю про ювілей д-р Т. Мацькова „Проф. Т. Мацькову — 70" і інші важливі хронікальні повідомлення та матеріяли. Цей том має 250 сторінок друку і є тривалим відзначенням „Українського Історика", єдиного журналу української національної історіографії, що продовжує кращі традиції української історичної науки у Києві, Львові та інших вогнищах українського наукового життя.

З признанням слід відзначити вклад праці в розбудову журналу його співробітників, передплатників і нечисленних меценатів. 25-ліття появи „Українського Історика" наочно засвідчує, що навіть без належної матеріяльної бази можна творити тривалі вартости історичної української науки. Це завдячуємо нашим співробітникам, меценатам і передплатникам, які розуміють вагу історичних досліджень і боротьбу за історичну правду України, яка є зфальшована в совєтських виданнях і викривлена у дослідженнях багатьох західніх істориків.

Наступне число журналу (1-2, 1989) вже друкується. Віримо, що читачі VI з нагоди 25-ліття журналу своїми пожертвами і передплатами забезпечать дальше безперебійну появу журналу.

Передплата на 1989 рік виносить 30 дол. Добровільні датки і передплату проситься висилати банковими переказами на такі адреси: в Америці: The Ukrainian Historian", P.O.Box 312, Kent, Ohio 44240, в Канаді: „Ukrainian Historian", P.O.Box 95, Etobicoke, Ont. M9C 4V2, Canada.